

גבולות היחידה: דברים פרק כ"ט - יחידה שנייה - פסוקים ט"ו-כ"ח

מספר שיעורים: 2

נושא היחידה: סיום הברית בערבות מואב

כתבה : עינת ריינוס

הסבר כללי: ביחידה הקודמת, התחלנו את פרשת ניצבים, העוסקת בברית בערבות מואב. כעת נתייחס לעונש שיגיע למי שיפר את הברית באופן פרטי, וגם לעם ישראל כולו.

עיון בפסוקים

חלק שלישי: פסוקים ט"ו-כ"ז

נרשום על הלוח: העונשים לעובדי עבודה זרה.

לפני הקריאה- נבקש מהתלמידים לסמן/ להעתיק למחברת, תוך כדי קריאה, את המילים בקטע, שאינן מובנות לנו.

נפתח בקריאת פסוקים ט"ו-כ'.

נסכם: יש כאן אזהרה חמורה לאיש, משפחה או שבט, אשר בסתר לבם נוטים אחרי העבודה הזרה של העמים.

נכין מילון של המילים הקשות:

פורה - יוצא

ראש - רעל

לענה - פרי מר

"שורש פורה ראש (רוש)" - אדם שמסתיר את העברה שלו, כמו השורש שמכוסה באדמה.

אלה- קללה - מהקללות שהופיעו בפרק כ"ז.

שרירות לבי - לפי מה שלבי אומר לי, ולא מצוות ה'.

ספות - להוסיף

הרווה- רווי, מלא.

"ספות הרווה את הצמאה" - להוסיף עוד עברות

יעשן אף ה' - ה' יכעס, ולא ירצה לסלוח.

כעת נסביר את הביטויים הקשים לנו: אדם ששמע את הקללות שהזכרנו בפרק הקודם, עלול "והתברך בלבבו"- להחליט "כי בשרירות לבי אלך"- אנהג כמו שהלב שלי אומר לי. ואוסיף ("ספות")

עוד מעשים אסורים לנפשי המלאה עברות! ("רווה"- מלשון רוויה)
עליו אומר הכתוב: הוא כמו "שורש פורה ראש ולענה"- שורשים המוציאים פירות מרים שרעל בהם.
זהו דימוי לרשעים שיכולים להחטיא את הרבים. על אדם כזה, באמת יחולו בסוף הקללות עליהן
קראנו בפרק הקודם, וה' לא יסלח לו.

נשאל: מה כל כך מסוכן באדם אחד שחוטא?
ונשיב: עבודה זרה היא 'מדבקת', סוחפת. יותר קל לפנות אל אליל מוחשי ו'זמין'. מציאות כזו
יוצרת לחץ חברתי שלילי בעם ישראל.
ניתן להמחיש זאת בעזרת דוגמה של ערמת פירות שבה אחד מהם פגוע. אם הוא מתחיל להירקב,
ואם לא נוציא אותו מהערמה – הוא עלול להרקיב את כל הפירות האחרים.

נמשיך לקרוא את פסוקים כ"א-כ"ז.
נפנה את תשומת לב התלמידים למשפט הנאמר על ידי הגויים, באופן של תמיהה- בפסוק כ"ג.
כאן מתואר כי עונש הגלות של עם ישראל נעשה לשיחה לגויים. הם תמהים ומתפלאים אילו עונשים
באים על אדמת הארץ מרוב כעס ה'.
עם ישראל עתיד לשכוח את הטובות שעשה איתם ה' ביציאת מצרים ובמדבר- מה שמקשר אותנו
לתחילת הפרק, שם דיברנו על החשיבות של זכירת חסדי ה'!

חלק רביעי: פסוק כ"ח - פסוק הסיום של הפרק

נציג בפני התלמידים מקרה: ביום ראשון בשבוע, בהפסקת עשר בבית הספר, פנתה חבצלת אל
מחנכת כיתתה ואמרה לה שהיא רוצה לשוחח איתה בעניין חשוב מאוד שמחייב טיפול דחוף.
המורה יצאה מיד מחדר מורים והאזינה לה.
חבצלת סיפרה, שאתמול, בשבת אחר הצהריים, היא חזרה מהסניף הביתה וראתה את מילי, בת
כיתתם,
נכנסת לרכב ונוסעת. היא עשתה זאת מהכניסה האחורית של הבניין, כדי שלא יבחינו בה. חבצלת
אמרה למורה כי לדעתה, יש צורך להעניש את מילי.

נשאל: מה הייתם משיבים לחבצלת, לו אתם הייתם המורה?

נאזין, ואחר כך נאמר, כי בדיוק בכך עוסק הפסוק האחרון של הפרק שלנו. נקרא אותו יחד ונסביר:
"הנסתרות לה' א-להינו" – על עברות שאדם עובר בסתר, הקב"ה מעניש.
"והנגלות לנו ולבנינו"- האחריות של הציבור היא על "הנגלות" – על עברות שאדם עובר בגלוי.

נסכם: אין לנו אחריות או רשות להתערב בעברות שאדם עובר באופן נסתר.

הצעות להמחשה

סיפור - בהקשר לנושא של הערבות ההדדית בינינו. ניתן לשלבו בעניין האחריות של כל יהודי שלא להתרחק ממצוות ה', כדי לא להשפיע לרעה על שאר חבריו.

מעשה שהיה לפני הרבה שנים
עובר הוא מפה לאוזן- מאבות לבנים:
שטה לה ספינה עם מאה חדרים,
רב חובל אחד ואלפיים נוסעים.

הגיעה הספינה לאוקיינוס השחור,
המשיכה קדימה בלי הבט אחור.
לפתע- החלה לנטות על צדה!
שאלו את רב החובל,
אבל הוא - להשיב לא ידע...

בדקו את כל החבלים, הקשרים -
והכול תקין, כל המכשירים כשרים.
העבירו את המשא מצד לצד,
כל מי שיכל - עזר והושיט יד...

אולם הספינה בשלה, אוזן לא מטה,
ועל צדה הימני הולכת ונוטה!
עובר רב החובל מחדר לחדר,
כל הנוסעים בחיל וברעדה אחריו כעדר,
בודקים אם הכול במקומו נמצא...
לרגע נדמה, שעל הספינה - קללה רבצה!

אבל כשנכנסו לאחד החדרים מצד ימין,
(עין שלא ראתה - לעולם לא תאמין!)
עומד לו אדם באמצע האוקיינוס השחור
ובמרכז חדרו - קודח הוא חור!

כל הקומה הראשונה מוצפת,
והוא ממשיך בנחת,
ואז על כתף האדם - יד קשה מונחת:

"מה אתך, הן את שפיותך איבדת?!"

עוד רגע אחד ומתת!

מה יש לך בראשך - קש, או תבן?

ובלבך - נחושת יש, או אבן?!"

אולם האיש אדיש, ובלי לחשוב פעמיים,

מגדיל את החור ומוסיף עוד מים...

ועונה הוא לכל הנוסעים ולרב החובל,

שאל דעתם הוא בלי ספק פשוט קובל.

אין הוא קודח בחדרם הם, או במסדרון,

אלא בחדרו הוא - ואין בכך כל אסון!

בחדרו זכותו לעשות ככל העולה על רוחו,

יש לו הזכות להשתמש בשכלו, לבו וכוחו.

"ולא יעלה על דעת איש", אמר באדישות,

"לבדוק מה עושה אדם בחדרו ללא רשות."

מובן,

שכל השומע יצחק -

ואין צורך להסביר את המסר,

ולא יבין זאת האיש,

גם אם יסבירו לו חמש פעמים או עשר,

כי אינו מבין הוא דבר בסיסי ופשוט -

שכולנו בספינה אחת,

ועלינו לטבוע יחדיו - **או יחדיו לשוט!!!**

רצוי להגיע יחד לתובנה מהסיפור: פעולה שאדם עושה כפרט, משפיעה גם על הסובבים אותו.

עלינו להיות ערים לסביבה שלנו ולהשתדל להוסיף בה טוב.

המקור לסיפור: אוצר המדרשים, ילמדנו, עמ' 225.

"שכל ישראל נקראו נפש אחת... ואם חטא אחד מהם - כולם ערבים זה בזה. למה הדבר דומה?

לבני אדם שהיו באין בספינה, נטל אחד מקדח והתחיל קודח תחתיו. אמרו לו: שוטה! אתה קודח

תחתך, והמים נכנסין וכולן אבודין!"

מסרים והפנמה

לחץ חברתי. "כל ישראל ערבים זה לזה" - ההשפעה של אדם יחיד על הכלל כולו יכולה להיות לטובה אך גם לרעה. ניתן לתת דוגמאות שונות.

כשעם ישראל יושב על אדמתו- הארץ מבורכת, וכשעם ישראל יוצא לגלות- הברכה עוזבת את הארץ יחד אתו.

סיכום

בברית בערבות מואב, המתוארת בפרק שלנו, נוכחים כל עם ישראל לדורותיו. משה צופה שבעתיד יהיו כאלה שיפרו את הברית ועם ישראל ייענש ויגלה מארץ ישראל.

הרחבה והפניות למקורות נוספים

מספר נקודות להרחבת נושא הערבות ההדדית:

ניתן ללמוד את רש"י לפסוק כ"ח: נקוד על "לנו ולבנינו" – לדרוש, שאף על הנגלות לא ענש את הרבים עד שעברו את הירדן - משקיבלו עליהם את השבועה בהר גריזים ובהר עיבל ונעשו ערבים זה לזה" כלומר, האחריות הציבורית מגיעה – מתוך קבלת התורה בערבות.

בתלמוד הבבלי, במסכת סנהדרין דף כ"ז עמוד ב' נאמר: "והכתיב: 'וכשלו איש באחיו' - איש בעוון אחיו, מלמד שכולן ערבים זה בזה! - התם שהיה בידם למחות ולא מיחו".

נסביר: הגמרא שואלת על הפסוק "וכשלו איש באחיו" (ויקרא כ"ו): כיצד ייתכן שאדם ייענש על חטא של אדם אחר?

והיא מסבירה, שהתורה מענישה לא רק את החוטא, אלא גם את מי שהיה בידו למחות ולא מיחה. עונש זה נובע מיסוד הערבות ההדדית הנרמז בפסוק זה. אמנם, העונש הוא רק באופן שיש בידם למחות.

כלומר, מגמרא זו עולה, שברית הערבות ההדדית, יסודה בחובת התוכחה, וממילא היא חלה רק על דברים שבגלוי.

ניתן להזכיר מצוות שונות שיש בהן תחושת ערבות הדדית: פדיון שבויים, צדקה ועוד.